

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ PENTRU CULTU-
RĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ

ANUL X | :SIBIU 16 NOV. 1911: NRUL 22

:REDACTOR: OCT. C. TĂSLĂUANU:

Sumarul:

Al. Ciura . . . Noemvrie.
P. Pădure . . . Doi plopi (poezie).
D. Manu . . . Yisul unui amurg de
iubire, piesă într'un act
după H. Bataille.
M. Săulescu . . . Uneitrecătoare (poezie).
Alice Călugăru . . . Altă seară (poezie).
I. N. Pârvulescu . . . În noapte (poezie).

Dări de seamă:

Il. Chendi . . . Haralamb G. Lecca:
Poezii. A zecea sută.
* * *
Stelian Petrescu: Odoa-
rele dela Neamțu și
Secu.

Cronică: Desvelirea monumentului lui Eminescu în Galați (H. P. P.). Pic-
torul Antonino Zeiler. Piese ungurești pe scenele teatrelor din Ro-
mânia. Cronică școlară. Dintr'un carnet de drum. (B.). — Bibliografie.

Ilustrațiuni: Fr. Storck: Statuia lui Eminescu în Galați. A. Zeiler: Ușa împă-
rătească cu Bunăvestirea, Apostolii Petru și Paul (Chramul bi-
sericii din Ludoš), Mântuitorul, Maica Domnului, Ușa dela miază-
noapte, Sf. Ștefan, Sf. Nicolae. Pictorul Antonino Zeiler.

LUCEAFĂRUL

REVISTĂ ILUSTRATĂ PENTRU CULTURĂ, LITERATURĂ ȘI ARTĂ. APARE DE DOUĂORI PE LUNĂ.

Colaboratori: I. Agârbiceanu, D. Anghel, Andreju Bârseanu, Z. Bârsan, G. Bogdan-Duică, Dr. I. Borcia, Dr. T. Brediceanu, Al. Cazaban, Il. Chendi, I. Ciocârlan, V. Cioflec, D. N. Ciotori, Al. Ciura, Otilia Cozmuța, Maria Cunțan, Victor Eftimiu, Elena Farago-Fatma, Em. Gârleanu, Dr. Onisifor Ghibu, Ion Gorun, A. Herz, Constanța Hodoș, Nerva Hodoș, Șt. O. Iosif, E. Lovinescu, Dr. I. Lupăș, Corneliu Moldovan, Dr. G. Murnu, D. Nanu, I. Paul, Cincinat Pavelescu, H. P. Petrescu, Ecaterina Pitiș, G. Rotică, M. Sadoveanu, C. Sandu-Aldea, M. Săulescu, M. Simionescu-Râmniceanu, V. Șorban, I. U. Soricu, Victor Stanciu, Caton Theodorian, Gh. Tulbure.

ABONAMENT:

Austro-Ungaria:

1 an 16 cor. Ed. de lux 24 cor.
6 luni 8 " " " " 12 "

Ediția pentru preoți, învățători și studenți: 1 an 12 cor.

România și în Străinătate:

1 an 20 cor. Ed. de lux 30 cor.
6 luni 10 " " " " 15 "

Reclamațiile sunt a se face în curs de 15 zile după apariția fiecărui număr. Pentru orice schimbare de adresă se vor trimite 20 bani în mării postale.

Abonamentele, plătite înainte, sunt a se trimite la adresa:

Adm. rev. „Luceafărul“, Sibiu (Nagyszeben).

În editura W. KRAFFT, Sibiu

au apărut

Calendare pe 1912:

Amicul Poporului, calendar pentru familie, redactat de d-l I. Popovici, cu articole originale ale autorilor români, de renume, număroase ilustrații originale, și ca adaus un șematism statistic al Românilor din Ungaria și Ardeal. Anul 52. —.70 bani.

Poznașul, calendar umoristic ilustrat, redactat de d-l Ermil Borcia, cu o copertă originală, reprezentând portretul lui Haralamb Călămăr, cu ornamentații naționale executate excelent în culori de profesorul Florian Mureșianu. Materialul exclusiv hazliu însoțit asemenea cu ilustrațiuni succese de un comic irezistibil. Anul 17. —.60 bani.

Calendarul Săteanului, calendar de casă ieftin, ilustrat. Anul 21. —.30 bani.

Porto pentru Austro-Ungaria —.10 bani, pentru România —.20 bani.

Orice reproducere oprită.

Noemvrie.

Mă plimb, zgrebuit în palton, pe peronul gării. Geamurile restaurantului sunt aburite; un miros greu de tutun exală de câteori se deschide ușa, lumea mișună într'o goană neîntreruptă, pe alături.

Cumpăr câteva jurnale, cu gândul să le frunzăresc în drumul spre casă. Un boactăr scrie pe tabla din coridor: „acceleratul cu n-rul ... întârzie patruzeci de minute“.

În sfârșit n'am încotro; intru în restaurant, plutind prin ceața deasă a fumului, ca prin valurile unei ape agitate. M'așez la o masă din ungher și comand un capușiner.

Mă simțiam așa de slăbit după o noapte de drum. Uruitul vagoanelor îmi sună înfundat în urechi și o greutate istovitoare îmi apăsă creierul. Zăceam întins pe canapea, chinându-mă să amăgesc măcar un pui de somn, de câteva sferturi de ceas. Închideam pleoapele, și, după vechea rețetă, mă gândiam la undulările lanului de holdă tânără, când vântul o desmiardă...

De geaba!

Vedeam ceva roșu, jucând aproape de mine, trecând apoi în roșu-închis și pierzându-se în valuri oscilatoare de întuneric. Felinarele își întindeau, pe la gări, gâtul pentru a mă fixa cu lumina lor plictisitoare. Închideam ochii de nou și încercam câteodată senzația binefăcătoare a somnului. Ci nu durmiam. Visam așa, chinându-mă cu ochii închiși. Creierul, obișnuit cu munca lui de resfățare nocturnă, mă amăgia cu năluci deșarte, cari nu mă puteau răpi cu ele, în o vreme când judecata își îndeplinea totuș rolul ei de controlă somnolentă. Mă pomeniam, când

trenul pornia de nou; scoteam ceasornicu tot la zece minute. Toate erau zadarnice! Somnul nu se apropiă de mine, deși eră undeva aproape; simțiam chiar fâlfăirea aripelor lui misterioase!

Ajuns, în sfârșit la o gară mai mare, mă plimb puțin, să-mi treacă zăpăceala, prin aerul rece al dimineții, care îmi mărește somnolența. Mă simt așa de ușor, ca un fulg în bătaia unei adieri slabe.

Sorb capușinerul fierbinte și nervii mi se destind din toropeală, ca după o beătură tare.

Jur împrejur mutre necunoscute, mânâncă cu poftă și vorbesc cu multă gălăgie. O doamnă cu o pălărie enormă râde, la masa din frunte, arătându-și șiragul dinților frumoși, în conversație cu un bătrân, ce stă zgrebuit în palton, cu gulerul ridicat. Își rotește privirea pe la toate mesele, ca într'o revistă de biruință, întrebându-mă și pe mine cu o privire lingușitoare: „Nu-i așa că-s frumoasă?“ Apoi se uită în oglinda cea mare, potrivindu-și șuvițele răslețe dela tâmple. Oglinda, mai atentă ca pasagerii ursuzi, îi răspunde în graiul ei măgulitor: „Ești fermecătoare“... La masa de alături câțiva voiajori vorbesc cu multă gălăgie, râzând și gesticulând aprins. Lângă ei un tânăr ca de treizeci de ani mă fixează cu stăruință. Îl măsoară și eu cu privirea și mi se pare că-l cunosc de undeva. Mă muncesc să-mi dau seamă cine e, băgând de seamă, că și el își sfarmă capul cu acelaș gând. O bătrână cu ochii de un verde șters, aproape incolor, își soarbe ceașca de cafea, clătînând din cap într'un tremur nervos. Lângă ea o copiliță,

ca de zece ani, își isprăvisese cafeaua și acum cerea din prăjiturile de pe tavă. În fund o ceată de bărbați, în straie de vânători, istoriseau cu multă voie bună povești de vânătoare probabil, suflând cu multă îndemânare păhărelele de cognac.

Ușa se deschide din nou și o femeie ca de

de jumătate până să-l ducă la gură. Se dă semnalul și publicul se înghesuește spre vagoane. Mă ridic și eu instinctiv, cu toate că mai aveam vreme până să vină și trenul meu. În amestecul de oameni grăbiți, între cele câteva sute de muncitori, cari se îmbulziau cu mare larmă în vagoane, mai zăresc odată,

Fr. Storck: Statuia lui Eminescu în Galați.

patruzeci de ani întră sprijinită de un hamal. Trece la masa de alături, așezându-se cu mare grijă pe scaun, cu mișcări stângace de paralytică.

Dă câteva lămuriri hamalului, apoi se razimă pe cotul stâng, și privește înainte-i cu căutătura fără expresie a omului bolnav. Mâna îi tremură într'una și ochii i se umplu de lacrimi. Își duce batista la gură, căci fumul o îneacă. Ia un ceai, pe care îl varsă mai bine

pe o clipă, pălăria uriașă, apoi văd hamalul, sprijinind pe femeia bolnavă, care abia se putea urni din loc. O conduse cu mare greu până la vagon, urcând sprijinită de alți trei oameni. Apare la geam. Chipul ei fără expresie pare luminat de o rază de bucurie: îi pareă bine, că n'a scăpat trenul. Apoi cade iarăș în toropeala de mai nainte.

Întreb pe hamal, cine e femeia. El ridică din umeri cu indiferență:

„O smintită trebuie să fie, domnule! Aci râde, aci plânge — și nu pricepi nimic din ce-ți vorbește. Zice că merge la spital“...

*

Mă uit la tren și un adânc sentiment de milă mă înfioară.

O credeam pe biata femeie, rătăcind singură în furnicarul de oameni, ca într'un deșert fără margini. Să fi fost ea singură toată vieața?

Pe vremuri, când ochii ei aveau străluciri diamantate, când zâmbetul ei ascundeă o comoră de făgăduinți, s'a oprit, de sigur, cineva în fața ei, cu inima înfiorată. Au trăit fericiți? Pe urmă, s'au despărțit? Se poate că după o vieață de îndestulare sau nefericire să se pomenească deodată singură în fața bătrâneței severe, când firea haină îi ia rând pe rând toate podoabele și toată strălucirea, cu care o împrejmuise înainte? Flacăra vie ce arde în fundul ochilor turburători de minți s'a micșorat deodată, zâmbetul și-a pierdut vraja, și pudra de pe aripile acestui flutur șagalnic s'a spulberat...

Lipsiă aci mâna viguroasă a unui bărbat, sau dragostea plâpândă a unui copil, care

se simțește mai puternic, văzând pe mamă-sa suferindă.

Lipsiă totul!

Un picur, unul singur din acel ocean al marinimiei, pe care îl reverși din inima în-sângerată — ca apoi să și se redea, în proporții cât de reduse, în zilele triste ale bătrâneții și ale boalei!

Nenorocita luă proporții tot mai mari în închipuirea mea. Nu mai eră acum imaginea solitară a unei femei bolnave, ci un simbol, purtând pe umerii încovoiați: suferința și mizeria umană.

*

Pălăria uriașă apare la geam, în tovarășia unui suris ucigaș. Are ceva sfidător în privire, ca o regină mahnită. Ochii ei frumoși aruncă o suliță de mânie asupra mea.

Trenul se pune în mișcare.

Urmăresc figura de ceară a bolnavei, privirea ei pierdută în gol, și-mi vine să o aseamăn cu Niobe.

O Niobe, care n'a avut copii; o Niobe, care nu mai e nici tânără, nici atrăgătoare; o Niobe, care din complexul vieții duce cu sine povara omoritoare: durerea singurătății...

Al. Ciura.

Doi ploi...

În parcul veșted dinspre lac,
La margine de vale,
Intr'un cucernic, drag alint
Sună du-și foile de-argint
Doi ploi doinesc a jale...

În vechiul parc dinspre havuz,
Pe-o bancă solitară,
Cu gândul veșnic călător
S'așează trist un visător
În fiecare seară...

În fața lui ca doi străjeri
La margine de cale,
Sunându-și foile de-argint
Intr'un sfielnic, drag alint
Doi ploi doinesc a jale...

Doi ploi doinesc un cântec trist
Din vârfuri șoptitoare,
Doi ploi păzesc cărări pustii
Și spun drumeților târzii
De-o dragoste și-o floare...

... Și spun drumeților târzii
De-o visătoare Doamnă,
Ce stând pe gânduri în pridvor
S'a 'ndrăgostit de-un visător
Într'un amurg de toamnă...

P. Pădure.

Visul unui amurg de iubire.

Poem teatral în versuri după H. Bataille de *D. Nanu*.

(Sfârșit.)

EI (privind fix năluca).

Depart? Unde oare, o Doamne prea înalt!
(Se ridică repede, e sbuciumat.)
Destul, — ci schimbă vorba... ce facem, nu e bine...
E rău absurd, — și nu știu ce te-apucă pe tine
Să-mi amintești de dansa... Tu, tu o re'nviezi...
M'apasă gândul ăsta, mă 'nneacă...

Ea.

Ce ai? ștezi...

Te liniștește... Doamne, dacă știam că-ți face
Așa de rău!...

EI.

Ah, uite vorbi-vom tot ce vrei

Dar numai nu de dansa!...

Ea (mângâietoare).

Ei bine, fii pe pace

S'a isprăvit... mă iartă dac'am greșit... A! Stai
(Se duce căutând un pretext în jurul ei și ia un album de pe masă.)
Aice am albumul... — Pe ultima lui foaie
Ai spus că-mi scrii sonetul... Te uită ce mai ploaie
De strofe idioate se 'nșiră... Gânduri seci,
Albumul te așteaptă cu pana ta să treci,
Și-un vers al tău să-l scape de-așa banalitate...
Aci e foaie albă... privește, la sfârșit...
(Îi întinde o pană, și pe urmă ușor se strecoară lângă dansul).
Dar lasă-mă în vreme ce tu vei fi gândit
Sonetul, — lângă tine să mă strecor, și mică,
Micuță cât o găză, să stau... Nu e nimic
Să-ți pun un braț pe umăr? Așa, cetește-acum, ...
— Ce vers, ce cugetare (pufnește încet de răs).

Umbra (de departe, pe când ceteșc amândoi).

Să pier, cum piere-un fum?

O trist amant! De ce vrei să fug? Te simți mai bine?
Logodnice-al durerii, privește, sunt cu tine.
la seama că aproape, din ochi te spionez
Mai mult ca ea, ori unde, geloasă te urmez...
Mai mult ca ea în viață te-oi îndrăgi, căci vai,
În toată lumea asta alt suflet drag, tu n'ai...
Nici eu nu am pe nimeni, decât pe tine doară...
Cum vrei să scapi de mine, și umbra mea să moară,
Când eu sunt o vâpae din viața ta? — Nu, nu,
Sunt pururi, pretutindeni, oriunde vei fi tu.
N'ai teamă... de-azi 'nainte nu te-oi mai înșelă,
Pe drumul vieții tale, voi fi ca umbra ta.
În cântece, parfumuri, într'un contur de floare
Mă vei găsi în toate, prezentă ca un zeu,
În zilele banale și 'n zi de sărbătoare.
De treci pe-o stradă, chipu-mi te va 'nsoți mereu,
Ești singur în trăsura? Mă voi lipi de tine
Întinzi pe-o pernă mâna? De mâna strâns te-oi ține.
În foșnetul femeii ce trece, — sunt tot eu,
Tot eu, sunt în amurguri în versul ce-i ceti
Și până 'n desnădejdea de-a nu putea iubi...

De ce împotrivire? Să te urmez, — nu vezi? —
Mi-am pus o roche albă și pălăria-am scos
S'alerg, ca 'n alte vremuri, pe câmpuri, în miros,
De fraged fân... Cules-am, flori, ramuri din livezi,
O vin cu noi! Crezi poate, c'aici pe canapea
Nepotolita sete-a iubirii, lângă ea,
Nu caută prin umbră tot fruntea mea iubită?
Plutesc în al tău creier, ca între vis și viață
Tu te prefaci acuma, — dar nu cetești, prin ceață
Vezi ochii mei în care ți-e mintea absorbită
La sânul meu acuma te crezi, și 'n aiurare
Visezi, ți-e dor de ritmu-i, cum ți-ar fi dor de-o mare.
Copile scump, să 'ncepem iar visul nostru drag...
Privește-mă în ochi-i, — cum eu răsbat din vag,
Credeai că vindecarea așa de iute vine?
Credeai că de-a mea umbră, tu poți fi despărțit?
Nu, n'a fost cu puțință și iată, — am venit!

EI (cu o mișcare nestăpănită, închide repede cartea, aruncă pana și se ridică).

Lumină, vreau lumină... Fă lampa cât de mare...
M'apasă umbra asta...

Ea (cu bunăvoință se duce la perete și dă lumina electrică).

Așa. — Nu e prea tare?

EI.

Nu, nu-i destul...

Ea (întoarce încă butonul).

Acuma?

EI (respirând abia).

Acuma e mai bine...

(Dar strălucirea vie a lămpilor, nu a gonit Năluca. Ea se vede stând dreaptă, surizătoare în rochia ei, ca un al treilea personajiu real. Stă răzimată în fund, într'o atitudine familiară și înecată de lumină).

Umbra.

Nu, nu fug de lumină, crezi, ai scăpat de mine?
Ca marmura la soare, mai vie strălucesc
Vrei să-ți încerci puterea să mă gonești? Primesc
Stau dreaptă, în picioare, — privește-mă 'n lumină
Vrei să mă întuneci, — însă e 'n van, — nu vei putea.
Mă vei găsi alături de oricare străină,
Din ce în ce mai blândă prietină a ta...
Vrei numai invitată să-ți fiu? — Prea bine, fie...
Un flirt în trei atuncea! Să fim de-o veselie
De vechi prieteni... Fă-ne chiar curte l-amândouă.

Ea (în fața tăcerii și a situației lui stânjenite).

Oh, vino, vino iute... ia uită-te 'n oglindă
Și vezi ce mutră dulce mai ai... Par'că te plouă!
Să mor de răs, — mă iartă...

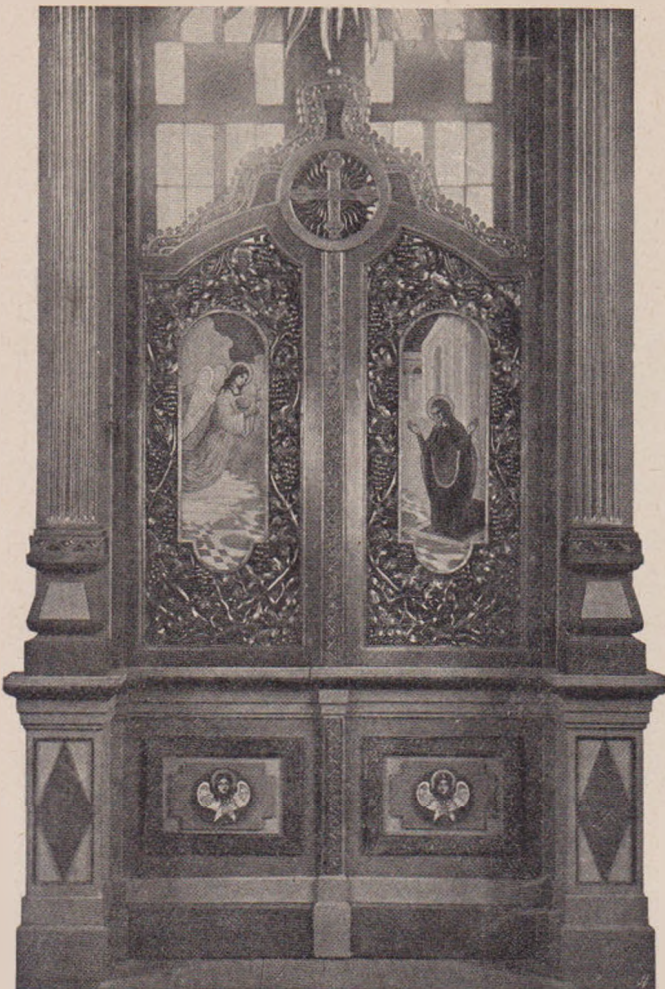
Umbra.

Să rădem (râsul ei picură 'n tăcere).

EI (tresărind la râsul Umbrei).

Uneori,

Ai râsul ei, de pildă acum...

A. Zeiler: Ușa împărătească cu Bunăvestirea.

Ea. Hm! cazi din nori.

El (revenindu-și în fire se scuză).
Sunt cam sfios... ai dreptul să râzi... așa sunt eu...

Ea (Incurajatoare).
Hai, haide fii mai vesel Henri, — ce Dumnezeu,
Să ne mișcăm... Ce aer solemn de sărbătoare...
Mai schimbă atmosfera, e prea năbușitoare...
Așa-i de trist aicea? Nu-ți place cuibul meu?
Privește-l la lumină.

Umbra (ia aerul unei femei batjocoritoare care ar inspecta un salon).

El Hm! ia să văd și eu...

El.

E minunat!

Umbra.
De geaba, — la noi eră mai bine...

El (cătră *Ea*).
Când ești colea, de față, te văd numai pe tine

Ea și *Umbra* (imprenună).
Ce mincinos!

Umbra.

Ah! iacă, am fost de o părere...

Ea (arătându-i salonul).

Și totu-i vechiu.

Umbra.

Ah, Doamne, Henri, — cu ce plăcere
Ne-am fi iubit aicea!

Ea.

Colo e un dulap
În care ale tale volume, toate 'ncap.
Legate-s în culoare sau palidă sau vie
Așa că titlu, scoarță, — tot un acord să fie.
Pe ultima ta carte, am pus gravat'o floare
De crin pe fondul verde...

El.

De crin?

(*Ea* se duce la dulap. *Umbra* în vremea asta s'a apropiat de el.)

Umbra (exprimându-și părerea despre *Maria*).

Fermecătoare!

Ai gust ales, desigur; — din vremi tot ți-a rămas,
E drept că te atrage spre ea, la primul pas.
Și gātu-i alb, când doarme, mi 'nchipuesc, că bate
Un puls tihnit, molatec pe pernele-i curate...
Și trebuie să fie plăcut să te trezești
În zori cu ea alături, prin spuma-i de dantele
Volanuri și linouri, mătăsuri femeiești...

El (dupăce ea i-a dat o carte).

Ce gust de amănunte ai pus în fiecare...

Ea (cu intenție).

Dar toată grij'am dat-o odăii de culcare...

El.

Ah!

Ea.

Da...

El.

Cuvântul ăsta drăguța mea păpușă
De-aș fi amant, ar face cât cheia dela ușă...
Odaia este roză?

Ea.

A nu, e azurie.

El (între dinți).

Firește! — În ce parte? la dreapta? stânga?

Ea (li arată o ușă în fundul celei de a doua camere).

lată...

Ai voie dela mine, — poți chiar să intri 'ndată...

El.

Fiindcă mi-ai dat voie, îmi iau curagiul, — fie!

(*Ea* înadins rămâne ocupată la serar. *El* are o nehotărire...
se depărtează de ea îndreptându-se spre cameră.)

Umbra.

Oprește-te o clipă... Așteaptă... Eu întâiu,
Voiu merge înaintea dorinței, — tu rămâi.
Eu voiu deschide ușa furiș, spre a vedea
Frumos e-alcovul, unde mă vei tradă cu ea?
Îți spun eu dacă poate să-ți placă, ce-ți promite...
Căci nu uită, odaia perechii 'ndrăgostite

Supraveghiată trebui... E cuibul ideal
În care visul cearcă să sboare din real
Ușor;... să nu-l rănească uritul, căci îl sângeri...
Odaia de-i urită, sub trist alcov, plâng îngeri...
(Umbra, furișându-se cu un deget pe buze, se strecoară prin ușa
intredeschisă și dispăre.)

Ea (se întoarce mirată că-l vede tot în același loc).
Cum? ai rămas acolo? Nici n'ai intrat măcar?

El.

Nu, nu 'ndrăsnesc.

Ea.

Ei asta-i!

El.

Mi-e frică de altar!

..Nu frică chiar;... sfială...

Ea.

Ești extraordinar...

Treci peste sfiiciune, și intră, intră-odată!...
O! neîncrăzătorul! O să-i găsești vreo vină
De gust, crezi tu?... Nu, — intră...

Umbra (venind în vârful picioarelor).

Pentru o femeie fină

Ce-odae! Biet prieten... eram încredințată...
Să vezi ce-albastru Doamne, ce-albastru! Cum e cerul;
Nu, n'o să-ți placă patul... Nu știe ea misterul,
Parfumul ce te 'nvinge... Al ei, parfum de nuferi...
Prea tare, — amețeala te-apucă... N'o să-l suferi...
Fugi, fugi, odaia asta-i decepție întreagă...

El (repede întorcându-se spre ea și îmbrățișând-o cu o mică
scânteere de necaz în privire.)

Și-apoi, odaia n'are nici o însemnătate...
Tu numai, ești decorul, unica voluptate
Micuța mea comoară...

Ea.

Porecla ta mi-e dragă...

„Micuța ta comoară!“ E 'ntâia alintare...
Dar n'a fost pentru mine găsită mi se pare...

El.

Iar!

Ea.

Ei i-ai spus aceasta întâi... Te pricepeai
Ca s'o alinți cu vorbe ce inima ating.
Vă alintați voi oare?

Umbra (c'un deget pe buze face un sst! semnificativ.)

Te-oprește, o iubită!

Henri, Henri, respectă pe scumpii noștri morți.

El (după o sforțare).

Vorbeam?

Ea.

De voi.

El.

O! multe în amintiri se sting!

Din alintări, știi care 'n iubire-i potrivită?
E-aceea ce 'n deobște copiilor o dai.

Ea.

Și care-anume?

A. Zeiler: Apostolii Petru și Paul (Chramul bisericii din Ludoș).

El.

Care?

Umbra.

Tăcere!

Ea.

De ce stai

Pe gânduri? (Deodată, ca sub impulsul unei inspirațiuni.)

A! desigur că ai asupra ta,

El.

Ce?

Ea.

O scrisoare poate din parte-i, — nu zi ba!

El.

Poate că da.

Ea.

Arată!

(El trage sfios un mic portfeuille din buzunar, caută și-i intinde
o scrisoare...)

Umbra.

O! Cum mă profanezi!

Și mâna ta o clipă nu tremurat-a? vezi...

A. Zeiler: Mântuitorul.

Acuma ea cetește „scump suflet... dragul meu...“
Atâtea vorbe scrise, doar pentru dorul tău...
Scrisorile trecute păzește-le, se pierd!

Ea (cetind).

Puțin cam vorbăreață...

Umbra.

Căește-te mai iute!

Îmi risipești comoara cu care te desmierd...

El (scuzându-se și stând cu mâna întinsă, ca să-și ia înapoi scrisoarea).

Sunt alintări de vorbe, — amorul are sute!

Ea.

Un murmur e vieța...

El.

Și vai de-acela care

Nu știe să le-asculte!

Umbra (ironică).

Urechea ei, — e tare...

Ea.

Ții mult l'aceste moaște, de vreme ce porți una
În buzunarul cela?

El.

N'o port în totdeauna
A fost o... întâmplare...

Ea.

Nu le iubești de loc?

De loc!

El.

Ea.

Mă prind, scrisoarea tu n'ai svârli-o 'n foc!

El.

Privește...

(Aprinde un chibrit de pe masă, și-l apropie de scrisoare. Umbra pe furii se apleacă și suflă; — flacăra se stinge...)

Ea (surizând).

Nu ești martor destul de elocvent,
Sărmanul meu prieten...

El.

A stins-o un curent.

Ea.

Sau mâna-ți tremurândă... în fine ce ne pasă.
Dar jocul ăsta nu e frumos, nu-mi place, — lasă!
Pune-ți la loc scrisoarea...

(Ea îi întinde cu gravitate scrisoarea).

Umbra (pe când el își pune 'ncet scrisoarea în portfeuille).

Acum scăpași ușor...

Dar nu te mai încrede în ea, pe viitor.

E generoasă... însă ea nu băgă de seamă

Că lampa dând pe față lăuntrica ta dramă

Te supără de-o clipă incoa... cred c'am ghicit.

Ea trebuie să fie d'un egoism cumplit,

Eu te-am făcut să suferi, ce-i drept; să simți că mori,

Dar duioșii alese avut-am uneori,

Pe care nu le are ea... Eu în locul său

Aș pune abatjourul...

Ea.

Lumina-ți face rău

(Ea pune abatjourul).

Umbra.

Ah! nu aveam dreptate...

El.

Îți mulțumesc.

Umbra.

Veghează!

E bună azi... și totuș e semn că va fi rea.

Ea (surizând de aerul său supus, și așezându-se la masă).

Vezi tu? Abia acuma ceva mă luminează...

Te înțeleg... Știu bine ce inima ta vrea.

Eu cred că voiu fi bună... Chiar de folos ți-oi fi

Asemeni unei mame aș vrea a te iubi,

Având firește 'n suflet și-o leacă de incest...

Măhnirea 'n totdeauna e 'n trup... E poate-un rest

Din vechea bucurie a unei mari plăceri,

Ce-aprinde 'n noi dorința de foste mângăieri.

Ascultă-mă poete, — vrei să-ți vorbesc ca voi?

Măhnirea, e-o grădină pe vremuri de altoi.

Despicătura 'n coaje e crudă, sigur doare,
Dar pui ceva acolo: frumsețea viitoare!
E alta, și nu are cu cea de azi pereche.
Un nou amor se naște mai viu, — din rana veche.
Așteaptă; uite-mi pare, că mă 'nțelegi de-acum,
Întâia oră-alături pornim pe-acelaș drum.
Și numai de-adineauri... Din ochii tăi, văd bine
Ca umbra te apropii, vii tot mai blând spre mine,
Puțină vreme încă... O zi, sau cel mult două,
Și tu, vei prinde mâna ce ți s'a 'ntins sfios...
(De-asupra mesei mâinile se întind... „Umbra” dă o sfârlă în
bucbetul de flori... Florile se scutură pe mâinile lor. Tăcerea
are o palpitatie ca o inimă...)

Ea

Ah! uite! trandafirul petalele își plouă...
Văzuși?

El.

Când trandafirii se scutură pe jos
Pe mese... ce frumoasă privești! (ia un pumn de petale)
Ziceai?

Ea.

Ne-am întrerupt, când clipa eră mai dulce, vai!
Rupi farmecul vorbirei... dar e și vina ta
Ai tresărit!

El.

De-acuma, n'am să mai fac așa,
Sunt tulburat, ce-i dreptul, pentr'un nimic tresar...
(Mașinalicește, el și-a umplut mâinile cu petale, și acum nervos,
vorbind, mestecă o petală.)

Umbra.

Hai, gustă floarea asta, — și vezi ce gust amar...
E par'că voluptatea ce-ți scapă... E minciuna
Ce vrei să-ți pară dulce! De geaba. Trandafirii
Sunt otrăviți de mine și pentru totdeauna!
(El aruncă floarea.)

Ea (se ridică).

Cu ochii tăi aiurea, ești un nesuferit!

El.

Ce te-apucă acuma?

Ea.

Nu-i aer... e strămoare...
Prea multe flori, căldură... mă 'nnec... am amețit.

El.

Din pricina lor oare?

Ea.

Nu știi, mă simt urâtă.

El.

Eu tocmai dimpotrivă, te văd încântătoare
Privește-te 'n oglindă... te uită bine câtă
Mândrețe... (la o oglindă de mână, de pe masă).

Umbra.

Aburit-am cu calda-mi respiraie
Oglinzile... (El întinde Mariei oglinda).

Ea (ștergând oglinda de aburire).

Ei bine dar sunt îngrozitoare;
(Respinge oglinda cu un suspin de nerăbdare, și se 'ndreaptă
spre colonete, la pian).
Dar muzica, îți place? Ești muzicant poete?

A. Zeiler: Maica Domnului.

El.

Puțin.

Ea.

Cunoști ce-i asta? (ea pianotează în picioare.)

El.

Într'un sfârșit de vară
Prin August, auzit-am ăst cântec, într'o seară
La Casino.

Ea.

Boema; ți-o cânt pe note 'ncete...
(S'așează și cântă.)

Umbra (se furișează lângă dânsul).

Adu-ți aminte bine... ascultă... suntem noi
La mare... Plaja... valuri albastre... e 'n amurg
Se plimbă pe terase mulțimea ca un roi
Nimicuri fericite în aste note curg...
(Viori depărtate par'că reatacă valsul, pe când pianul continuă.)
E fericirea noastră, și-a noastră despărțire...
Beția sărutărei, întreaga-ne iubire

A. Zeiler: Ușa dela miază-noapte, Sf. Ștefan.

A. Zeiler: Sf. Nicolae.

Tot ce-am lăsat în urmă mai tânăr și mai sfânt
Din floarea tinereții... petale pe pământ...
Povestea-amândurora, ascult-o... s'a sfârșit!...
Cu-aceleași valuri alții vor luă-o 'n infinit,
Pe-aceleași largi terase, pe-aceleași nopți senine
Cu-aceleaș cânt nostalgic plângând pe violine, —
O să re'nvie umbra iubirei ce-a sburat...
Cu noi... muri povestea... nu, n'o să mai revie!
Găsește-mă 'n vibrarea din astă melodie
Și plângi cu-a ta iubire, de gātu-mi aninat...

Ea (continuând cântecul).
Îmi pare... acest cântec s'aseamănă...

El (cu lacrimile 'n ochi, aiurit).

Oh... mult!

Ea (întrerupându-se brusc și lăsând capacul pianului).
Ei, hotărît, dar ce ai de-o vreme? Nu ești bine...
Aș zice că un geniu rău șade lângă tine.
N'ai zis măcar o vorbă pe care s'o ascult
Fără să mor de ciudă...

El.

Dar...

Ea.

lacă, ia un ceai

Și taci! Fă bunătate să nu-mi mai spui ce ai.

(În culme aenervărei stăpânite, se trânteste la stânga pe un morman
de perne, cu spatele cătră dânsul.)

El (după o șovăire, aproape răutăcios).

Supus,... eu totdeauna am căutat să fiu...

(Mergând la măsuța de ceai, fredonează aria Bohemei. În aer
trece o ultimă adiere de viori. El își prepară ceaiul liniștit.)

Umbra (I-a urmat pas cu pas).

Ah, iată-acum și ceaiul... O! ceaiul auriu!
De-atâtea ori în ceașcă, ții minte? C'am turnat
Cu degetele-mi fine, șezând târziu la sfat.
Dă-mi voe și acuma, ca 'n vremi, prietenește
Să ți-l răstorn în ceașcă;... e caldă și-aburește...
O! ceaiul de-aur, — mie mai palid îmi plăcea
Îl beam afar' la umbra masivilor grădini

*

Tu îl sorbeai în tihnă, servit de mâna mea.
Cum mă iubiai! Oh, lasă — lasă iluzie-a luminii
S'ating de-a tale buze, — cum aş atinge-o floare, —
Mănuţa sărutată duios odinioare...

(Ea îl atinge cu un gest ușor, pe buze... Pe urmă, el se depărtează cu ceaşca în mână).

Ea (impungând ace în perini, ironică).

Ce farmec? Ce burgheză intimitate-acă!
Pantofii, ceaiul, crema, și focu 'n sobă...

El (venind spre ea și întinzând ceaşca).

Nu?

Ea (isbind în tactul piciorului un taburet).

Și 'n timp ce ora trece...

Umbra.

Te scot eu din impas.

El (ei).

O! Am destulă vreme... (Ea își înmoaie buzele în ceaşcă).

Umbra (merge în fund la un ceasornic).

Ia uită-te la ceas.

L-a dat 'napoi c'o oră... Dar eu, cu mortu-mi deget,
Fantomă ce pe oameni pândesc fără de preget,
Împing 'nainte vremea.

(Ea avansează arătătoarele). Acum îmi mulțumește!
Cum vezi, te-ajut în toate.

Ea (punând ceaşca pe masă, cu nerăbdare).

Și-amicul meu sosește

La unspre...

(Pendula începe să sune. Ea întoarce capul la ceas și dă un tipăt).

Ce e asta? Curată nebunie!

E unsprezece-acuma?

El.

Nu!

Ea (constatând că acul a trecut ceasul).

Da! și trei minute!

El.

Atunci, — fără 'ndoială pendula merge iute.

Ea.

Și mie abia îmi pare, că te-am văzut. — Dar ție?

El (vag, gânditor).

Nu știi câte odată, nici pentru ce, nici cum
Pendulele, mai iute grăbesc al vremii drum,
Sau par'că 'ntârziară...

Ea (în culmea necazului).

Îți foarte mulțumesc...

El.

Ce ai?

Ea (cu vioiciune).

Am! Uite ora! prietenul sosește
Și întâlnirea noastră s'a isprăvit prosteste.
Aproape, mai nimica nu ne-am vorbit... Găsesc,
Că risipit-am timpul cu lucruri de prisos
Și-am fi putut prea bine s'o trecem mai frumos.
Oh, ce stupidă seară! Să crăp de ciudă-mi vine!
Ah, iartă-mă. (Isbucnește în plâns).

El.

Cum? lacrimi? Dar ce-ți pasă că ora,
Trecut-a ori mai grabnic, ori mai incet? Dar bine...
Mario, ești nebună! Suntem în aurora
Iubirii. Oh nu plânge!... Nu simți tu când îți spun,
Că lângă tine mintea mi-o pierd? Te vreau, nebun,
Da, ăsta-i adevărul, și cum nu l-ai ghicit
Sbucnind printre cuvinte? (El întoarce capul).

Ea (în lacrimi).

E drept ce spui? Păcat

Că nu mai cred!

El.

Dar bine, se simte lămurit

Când vrei să spui un lucru ce nu-i adevărat.

Nu, nu! — A ta iubire îmi este mântuirea

Căci ochii tăi sunt cerul curat, nemărginirea...

Umbra.

Așa e, dar într'ansul tu ai pierdut credința...

Mai gol rămâne cerul când trece suferința

De-a fi crezut odată în el.

Ea.

Hai, mă sărută

Și taci; va trece astfel, de sine,-a mea durere

Umbra.

Pe mine 'ntâi!

(Tocmai când el vrea să sărute femeia, figura Nălucei se înclină spre gura lui. El o depărtează cu brațul.)

Ea.

Ei bine, de ce c'o teamă mută

Respingi cu mâna par'că, o umbră nevăzută,

În clipa sărutărei?

El (ingenunchind înaintea ei, protestând).

O, Doamne, ce părere

Vream tocmai părul de-aur să-ți mângâi fir cu fir
(privindu-l)

Minune! Ard de dorul să-l beau, și să-l respir...

Să-l las desprins în unde pe-ovalul tău obraz.

Ea (cu o mișcare sprintenă își despleteste părul).

Hai, prinde-l.

El.

Am comoara.

Ea.

Iubite!

(El îi sărută pletele, cum ar bea apă din pumni.)

Umbra.

Bea 'n extaz

A dragostei nădejde! Ea din parfum răsare...

El.

Ah! gura ta, surâde? (o sărută). Dă-mi înc'o sărutare
(o sărută iar).

Tu singură mi-ești dragă!

Ea.

Eu numai?

El.

Dar nu simți?

Umbra.

Când te gândești că dansa nu simte, că tu minți,
Că sărutându-i părul și gâtul, — cât îi vrea,
Tu n'o săruți pe dansa, ci tot năluca mea!
Căci buza ta, bea însăși a visului meu rouă.
A! visul meu trăește aci, între-amândouă.
Străvezi a mea icoană prin păru-i respirat.
Privește-mi bine chipul prin pletele-i, — privește...
(Umbra îndărătul canapelei, și aproape obraz lângă obraz cu femeia, ridică și amestecă pletele ei cu ale femeii. Părul Umbrei e inflăcărat de raze...)

Sunt tot ca ea frumoasă? ce taci? ești tulburat
O! sunt mult mai frumoasă ca ea, — mărturisește!
Ce 'ncântător stăm astfel! Ca două flori tăiate
Ții capetele noastre, doi trandafiri, doi crini,
Alătura de pieptu-ți cu brațe 'mpreunate,
Ne scânteiază ochii ca roua sub lumini...
Vezi? Ea-și inchipuește că te-ai posomorit
Că fuși de sărutarea-i; și tu nu faci decât
Alunecând obrazul pe lângă-a ei ureche,
Să-mi cauți sărutarea și dragostea ta veche!
Sărută-mă, ia-mi gura, — e farmecul sălbatic
Fiorul nemuririi ce te-a orbit estatic,
Hai! strânge-ne ca 'n clește, ea 'n mine, eu în ea,
Și care e mai vie din două, vei vede! —
Eu sunt, — căci vieța are din gustul morții doară
Ceva etern, — dar totuși cu ea, nu se măsoară...
Din amândouă, iacă, mai tare sunt tot eu...
Cu toată desnădejdea sărută-mă mereu.
Sorbi încă 'n amintire apusa desmierdare
Ce te 'ncălzește, — rază de-amurg din depărtare!
A mea este savoarea de fruct mușcat, în dinți
Zi: „te iubesc Mario, ești dragostea mea vie“!
Dar să nu uiți o clipă că sunt aci, — că minți!

(Ea îi domină ca o flăcără. În acest moment, pe când cei doi amanți se îmbrățișează, într'un murmur de suspine, și șoapte, perdeaua porții de intrare s'a mișcat. Se presimte că o mână a dat-o la oparte, și pași ușori s'au auzit.)

E cineva afară! Amantul! o să vie...
Ce-aștepti? — Gâcesc ce este! Rămâi cu dinadinsul
Și nu te miști de-acolo... În desnădejdea ta
De-a re'nvia o clipă iubirea, vrei ca dânsul
Să 'nceapă catastrofa! Zadarnică dorință,
Copile! Omu-acela sdrobot de suferință,
Și gata 'n tot minutul să-și scape-avutul lui
E-alătura, și-i palid... Abia, abia respiră...
De ce când prins de sbucium, bănuitor deliră,
Când inima-i svâcnește de-o baterie nebună,
Stă pironit acolo? E pentru că mă vede.
Femeia mă găcește. El vede. Ceva-i spune
Că sunt aci, — și-atuncea mai liniștit se 'ncrede.
Deșartă nebulie s'aștepti... E timpul, — pleacă!

(Cu un gest, Umbra are puterea să despartă cele două capete apropiate ale amanților. Se aude un nou șgomot ușor în galerie.)

Ea (tresare)

Ah! Cineva, — ia seama...

(Ea ridică în grabă părul despletit, și intră repede în camera ei la stânga. Trecând stinge electricitatea. Camera rămâne în umbră, luminată numai de o lampă de masă. Tăcere. Năluca mai distinctă, albă în mijlocul întunerecului, se șterge în întunec. El rămâne în picioare lângă lampă, și se uită întrebător împrejuru-i. După câteva secunde, perdelele din fund se desfac înșfârșit.
Celalt, — amantul — intră.)

Scena II.

El, Celalt.

Celalt.

A! Dumneata aci?

Dar cum? prin ce 'ntâmplare? Afară numai dacă
N'am fost vestit la vreme...

El.

M'a invitat Mary

Celalt.

Mary?

El.

De dimineață îmi scrie un cuvânt
Să viu în astă-seară la ceai...

Celalt.

Sunt încântat.

Mă rog, stăpâna casei e-aice?

El.

A intrat

Alătura; îmi pare să dea porunci.

Celalt.

Da, Știu...

Mă iartă-atunci, că tocmai la vreme, nu prea viu;
V'am intrerupt vorbirea; dar trebuia în grabă
Să spun ceva Mariei.

El.

Poftim.

Celalt.

Și acuma țiu,

Să cred, că facem parte, din oamenii de treabă,
Ce-și pot alege ziua și ora care vor
Ca să-și vorbească 'n pace, pe larg, cuprinzător,
De lucruri, pentru care nu-i timpul... Mai apoi,
Când vom fi singuri...

El.

lată, — nu suntem amândoi?

Celalt.

Nu, nu-mi convine-acuma.

El (stăruind).

N'ar fi mai bun alt ceas!

Celalt.

Nu pot, regret. Dă-mi voie să plec, și să te las
(ironic) Tot singur astă seară...

(Se îndreaptă în fund spre cameră, și intră. Se vede prin ușa întredeschisă, lumini aprinse. Se închide pe dinăuntru.)

Scena III.

El, Umbra.

El (acum când silueta omului în ținută de vizită a dispărut s'asează ușurat.)

„Tot singur.“ Ce sfidare!

(gânditor) Cu toate astea nimeni nu poate să te vază
Și nici să se isbească de tine, fină rază,
Năluca... (Se întoarce.) Dispărută? Ah, câtă ușurare
Să nu mai simți pe umeri, cum greu, te-apas' o cruce
— Năluca înviată din morți, — ce n'o poți duce!

Ce liniște și pace să poți fi singur! Dar
Ce flutură pe-aproape?

(Viziunea, de astădată în singurătate și în întunec, începe să strălucească misterios și puțin câte puțin... — E aproape de fereastră și în cadrul băii de lumină.)

Ah! iarăș ai venit

Fantasmă blestemată din tristul infinit!
Nebănuită umbră ce-mi dai ocol tăcut,
Pândind geloasă fruntea ce 'n friguri te-a născut...
Icoană minunată a singurei iubite
Auzul meu și văzul, în spațiu te trimite!
Gând țintuit în suflet ce-mi umpli noaptea moartă,
Crescând misterioasă de peste-a vieții poartă,
Ce uimitor te-asemeni trecutului! Blestem
O! tristă amintire de care 'n veci mă tem.
Ce ispășire dulce m'ar pedepsi mai crud,
Când nimenea, — eu numai, te simt, te văd, te-aud!
Să vreau, — te pot atinge; atât ești de aeve,
O! stafie hrănită de-a vieții mele seve!
Te-oi întâlni de-apururi? Așa mi-i poate scris?
Vedeă-voiu umbra albă și haina ta de vis,
Ca ceața plutitoare, pe tot ce mă 'nconjoară?
Tu ai sosit, — și glasul-ți, cu șoapte ce 'nfioară
Cuvinte veninoase în inimă mi-a spus!
Ei bine... fii iertată de tot, de tot ce-ai spus!
E încă-o fericire să zici: „mi-aduc aminte!“
Nu ești, un dublu suflet, ce ea mi te-a lăsat,
Drept veghe, — când pe drumu-i s'a dus tot înainte?
Nălucă-a formei sale, ne 'nchipuit secret
Ce vorbe adineauri suflatu-mi-ai încet,
Cu recea, ne 'nțeleasa, și mândra-ți ironie!
Ar trebui, cu sete, adânc să te urăsc
De când ingenunchiat-ai un suflet numai ție!
Cu toate astea nu pot, — zădarnic; te iubesc...
Micuța mea iubită... Te-ai reintors dar, iară...
Cum semeni de minune cu ea, în astă seară!
Ce stranii îți sunt ochii... Mai palidă îmi pari
Mai dulce, când din clipa de dragoste răsari...
Acuma suntem singuri... O! prinde iarăș vieață,
— S'a dus, s'a dus femeia, e dus și-al ei tovarăș,
Vorbește-mi dulce 'n șoapte, ca adineauri, iarăș...
Să stăm ca doi prieteni, de vorbă, față 'n față,
În camera aceasta unde 'n sfârșit respir...
Oh! ce ne pasă nouă de ei? să tacă dar!
Și fiindcă din miresme de foi de trandafir,
Din perini, din parfumul acesta de buduar,
Te 'nalți, — ascultă-mi ruga și chinu-mi liniștește.
Nu fii în asta seară venită înzadar.
O! plânge-mă, — sunt lucrul tău sfărâmat, — privește...
Mă plângi? așa-i? — Vai celui ce-și supraviețuește.
E 'ngrozitor în golul tău propriu a privi!
Din pricina ta numai — eu nu mai pot iubi!
Mângăe-mă, fii bună, și-om fi iar amândoi.
Când ea vorbiă, — zădarnic; — sta sufletu-mi închis
Biruitoare crudă! în inima-mi sfâșiată.
Cu mâinile-amândouă tu sapi un larg abis,
Și 'n noaptea asta fără nădejde, fără vis,
Greu fruntea mea cădeă-va, arzând nemângăiată
Pe umăru-ți, iubito...

(Umbra, imobilă, dreaptă ca o statuă îl privește acum în tăcere, gravă, cu o expresie de marmură.)

Ah, taci, tu fugi de mine!

Când suntem singuri, veșnic în față-mi stai de ghiață.
Și nu te-arăți duioasă, nu arzi în foc de vieață
Decât, când simți în sgomot, puterea ta 'n primejdii?
Iar aici, în fața spaimei, neantului nădejdiei,
Reiai înfățișarea de spectru pe ruine!
Destul, destul vicleano... fugi, du-te dela mine.
Acum, sunat-a ceasul din urmă. Vei vedea...
Vreau să iubesc, a mea e vieața, da, a mea...
Ah! ne vom lua la luptă și crâncenă!... Prevăd
Că 'ntr'o senină seară te-i înțeală mai rău,
Și neputând vr'odată să scutur jugul tău
Ne-om prăbuși în funduri de ape, de genuni
Căci omul ce te poartă într'ânsul, e pierdut
Tu-i pui în ochi sclipirea privirei de nebuni.

(După o reculegere.)

Ce-mi pasă!.. Amintirea-i, un spectru — O! ia seama —
Îl birui, îl înăbuși în lumea lui deșartă...
Așa voiu face și eu!

(S'aud voci în camera vecină.)

Auzi-i cum se ceartă...

Ca noi, a lor pereche acuma se desface
Dar nu va fi zadarnic, o jur! — Aștept în pace.
(Dublul colocviu din scenă, și din camera de alături crește în acelaș timp. Ușa camerei se deschide brusc, când cearta eră mai tare acolo.)

Scena IV.

El, Ea, Umbra.

Ea (inchizând ușa).

Nu ai plecat? Mai bine! Ce chin... nu pot să-ți spui!
(Aleargă într'un suflet spre el.)

Prietenul meu... știe, — sau gelozia lui,
Găcit-a prea de vreme tot, tot... Pricepi odată?
De mâne, — chiar de astăzi, vrei tu? — a ta voiu fi.
Avui cu el alături o scenă 'ngrozitoare.
Definitivă. Totul, și grabnic s'o sfârși.
Henri, vrei tu? Răspunde... Oricât de uimitoare
Nebună chiar de-ai crede că sunt, — dar e așa.
Nu vreau să știu de nimeni, — voiu fi amanta ta
Femeia ta, în totul, de-apururi iubitoare
Nu, nu mai sta la gânduri... Ce-ți pasă ce-o să fie
Încrede-te 'n âst ținut care m'aruncă ție
Și m'a desprins de dansul... Da, da, m'am hotărit
Sunt foarte liniștită și tare, — forța-mi crește.
În astă seară-acasă, la tine, n'ai decât
Să lași deschisă ușa, — și voiu intra...
(Se oprește de-odată, neliniștită; o tăcere.)

Umbra.

Sfârșește,

Henri; îți dau porunca să-i spui: „nu te iubesc“.

Ea (cu glasul înecat).

Ei bine, ci vorbește!

Umbra.

Nu 'ntârziă, — răspunde!

El.

Oh, darul tău mă 'ncântă...

Umbra.

Nu, nu așa voesc!

Răspunde 'n trei cuvinte așa: „Nu te iubesc.“

El (căutând alte vorbe).

Dar, nu știu... mi-este teamă... prea repede... ah unde
Vom lunecă Mario? — Sunt un sărman nebun
Fără curaj...

Umbra (poruncitoare).

Orbește, supune-te!

El (...cu o mare efortare...)

Să-ți spun...

Cred că...

Umbra (infricoșătoare, și dreptă în fața lui).

Rostește 'n tocmai...

El.

Că nu te pot iubi

De-ajuns...

(Buzele lui au subliniat cu deosebire cuvântul „de-ajuns”, pentru
a mai potoli sonoritatea hotărârii).

Ea (tresărind).

Ce-ai zis! mai spune-mi!

El (repetând încet).

Nu cât ar trebui...

Umbra (triumfătoare și ironic zimbînd).

Acuma, — rupt e firul poveștii dragul meu...

El.

O! fără îndoială te supăr, foarte greu...

Ea (cu un țipăt).

Ah, du-te, du-te, du-te de-aici. — Oh, ce cruzime!

(Își ascunde fața 'n mâni.)

El.

Mary, Mary... iertare... sunt un nefericit
Un om stupid ce-ascultă la voci, din înălțime.
Toți trebuie să fugă de mine... Am greșit.
Tu m'ai chemat; — prieten, — eu m'am supus... iertare,
Că te-am măhnit zadarnic... Da, oricât de puțin
Ar fi, — eră mai bine să fug de-așa 'ntâmplare.
Dar am venit...

Ea.

Ah du-te... Dar nu 'nțelegi ce chin,
Ce rău îmi faci? Sfârșește!

(În culmea desnădejzii, își ascunde lacrimile de mânie și de ui-
mire în batistă...)

Umbra (cu marea enigmă a surâsului său).

E un concediu... vin,

El (apropiindu-se de Mary și voind să înceapă o frază simțită).
Mary, vezi tu, vieța...

Umbra (Înterupându-l).

N'o mângăia în silă!

De ce să strici o clipă ce-așa frumos se curmă?
Hai vin, ia-ți pălăria...

(El se întoarce spre ea. Umbra e iluminată, și și-a luat florile în
brațe.)

Sunt gata. Lasă 'n urmă

Femeia-aceasta 'n lacrimi;... fii făr' de nici o milă.
Va trece-o noapte, — mâne, ei se vor împacă.

El (ei).

Tu uită-mă

Ea.

Adio...

Umbra (cu mâinile întinse, îl atrage blând spre ușe).

Ci eu a ta rămân!

Încrede-te în mine, — în veci voi fi a ta.
Sunt tot atât de dulce în farmecu-mi păgân,
Ca laolaltă, toate plăcerile din lume...
Nu-i altă fericire în lume, mai presus
Ca umbra și mireasma iubirei ce s'a dus!
Urmează-mă, — sărmene tovarăș; — printre glume
Ții minte? într'o seară pierduță, ți-am mai spus,
Că nu te vei desface curând, și nici ușor
Din pânza mea de raze... Mă 'mbracă veșnicia.
Deci visuri mai frumoase ți-oi dăru, și sbor
Gândirilor, ... o vino! Ascultă melodia
'Nălțimilor; respiră adânc imensa noapte...
Vei adormi pe sânu-mi apoi, furat de șoapte.
Dă-mi mâna, și alături pluti-vom pe afară
Ca umbre nevăzute. — Sunt trepte-aci, — privește...
Vezi tu, vezi tu? în suflet e doar o primăvară
Iar dragostea, — o floare ce-o dată, înflorește!

(S'au ridicat pe trepte, au dat perdelele la oparte... Perechea
lor dispare prin galeria deschisă, pe când fără a întoarce capul,
femeia plânge sub lampă)...

(Cortina).

Unei trecătoare.

Nu te-apropiă, rămâi mereu departe,
Dar zâmbetul acesta să-l păstrezi;
— Vrei să clădim cu visele deșarte
O lume 'n care mâne n'ai să crezi?...

Rămâi, rămâi așa cum ești acuma,
Fii o părere-a sufletului meu;
Mai dulce e să ni se pară numa,
Decât să ne încredințăm mereu.

Doar să visăm c'am fi putut odată,
Să mergem, poate, pe acelaș drum,
Eu visător, tu blândă și curată,
Așa cum ești — așa cum pari acum.

De te-ai oprî și mi-ai întinde-o mână,
Când visul meu e poate 'n vraja ta,
Din tot ce-i azi, nimic n'o să rămână.
Și mâni, din nou, nu te-aș mai căută...

M. Săulescu.

Altă seară.

În zări trece seara ș'asvârlă
Pe apa fugară de gărlă
Din brâu, trandafiru-ofilit.
Și gărla la inimă poartă
Cu dragoste, floarea cea moartă
Picată din roș asfințit.

Spre-a culmilor lungă pădure,
Ca vulturi cu penele sure
Trec norii pe vânățul cer.
Ca vulturii falnici ce peste
Prăpăstii-și cat cuibul pe creste
Ce 'n slăvile cerului pier.

Și zările toate se 'nfumă
Vioriul cel dulce se 'mbrumă
Și umbrele sure-l înfrâng...
Precum în cenușe-ofilite
Pieri-ar de-ar fi răsădite
Albastre viorele de crâng.

Dar noaptea cenușa-și adună
În vatra-i ascunsă s'o pună
Pe stinsul al zărilor jar.
Din umbră, lilieci se 'nfiripă,
Și fluturi de noapte cu-aripă
Ce cată lumini în zadar.

Nu-s picuri cernute de rouă
Ce pun strălucirea lor nouă
În ierburi: — ci-s albi licurici.
Nu-s stele, în noaptea crescândă,
Ci-s ochii de bufne la pândă,
Și-s ochii rotunzi de pisici.

Dar iată pe ceruri de-odată
Că-i luna, cea neașteptată.
Ea poartă din văluri veșmânt
Albastru. Și-l moaie 'n izvoare
Îl prinde 'n păduri șoptitoare
Târându-l prelung pe pământ.

Și, gărla fugară suspină
L'a ei sănătoasă lumină.
... Ș'al serii svârlit trandafir
Acum este floare pierdută...
Căci apele limpezi sărută
Albastrele văluri subțiri.

Alice Călugăru.

În noapte.

A căzut o stea din spuza
Scânteerilor din zare,
A căzut o stea și 'n noapte
S'au pornit prin preajmă șoapte
Că s'a stins un suflet mare.

Vraja nopților senine
Stăpânește 'naltul firii,
Murmur tainic izvorește
Din adânc și 'n tremur crește
Ca un duh al înfrățirii.

De departe, dinspre codru,
Vin doiniri tânguitoare,
Svon de rugă plânge 'n șoapte
Picurând în miez de noapte
Și se pierde 'n larg de zare.

Și cum stau învins de lupta
Unor gânduri călătoare,
Te visez că-mi ești aproape
Și 'n sărut m'atingi pe pleoape
Blânda mea cuceritoare.

I. N. Pârvulescu.

Dări de seamă.

Haralamb G. Lecca, *Poezii. A zecea sută*. Din patru (volume?). București, 1911. 355 pag. în 8°. Prețul: Lei 2.50.

Când am scris, de altă dată, despre un volum de versuri al d-lui Lecca, țin în minte, că i-am dedicat următoarea observație: „Nu cunosc, în literatura noastră, un scriitor mai interesant, ca d-l Lecca. D-sa, când nu te atrage, poate cel puțin să te revolte. Când nu e exagerat de sincer, știe să te respingă, poate, cu afectarea teatrală a gestului său. Dar de sigur te plictisește mai puțin, ca alții, și mai rar îl lași necetit. Și nimic nu este un merit mai mare al poetului, decât să aibă darul de a nu te plictisi pe tine, dragă cetitorule!”

Credința asta a mea, de odinioară, durere, n'o mai pot menține pe de-a întregul. Și asta nu din vina mea. Nu eu sunt acela, care m'am schimbat, căci d-l autor pare a fi dat îndărăt cu tainele sale poetice și cu întreaga sa zestre de originalitate. Întreg volumul, ce ne prezintă acum, are meteahna de a fi aproape complet o reproducere din cele anterioare. Cele 355 de pagini de-acum nu sunt decât frânturi din vechile rânduri cunoscute, reeditate aidoma, sau schimbate pe alocurea, mărturisim, nu totdeauna cu succes.

Iau volumul, ca să cetesc o nouă „sută” de poezii. Mângâi volumul verde, cu îndemnul, de care orice cetitor e cuprins. Despic domol o filă de alta. Și strofă de strofă îmi aduce dovada amăgitoare, că aici d-l Lecca nu mai apare cu vreo nouă creațiune. Căci din toate colțurile cărții se resimte o lipsă de evoluție. Iar peste paginile gălbenite se aștern, somnuroase, duhurile unei simțite plictiseli. Deschid, întâmplător, la „Sultănică”, pe care o mai știm din „Prima” sută de versuri (la pag. 12) și din a „Noua sută” (pag. 12). O regăsim așa de puțin favorabil schimbată în noul ei vestmânt sufletesc! În prima ediție, cei doi amanți din această idilă dela țară stau alături „trup la trup înmărmuresc” și aici, în a zecea sută, îi vedem în altă atitudine, căci: „nu mai știu nici ce vorbesc”... De sigur o frază poetică rău înlocuită. Nu mai puțin ciudat ni se pare că a fost schimbată în „Sultănică” un alt pasagiu. În prima ediție ni se dă, de pildă, o figură frumoasă, când se zice:

Iar luceafărul privește
La poetul în extaz,
Care stelelor vorbește

pe când în ultima sa prelucrare, d-l Lecca ține să numească poetul „o broască”:

„Iar luceafărul privește
La o broască în extaz
Care stelelor vorbește...

Las la aprecierea cetitorilor asemenea progrese ale gustului d-lui Lecca. Și mă opresc la altă pagină. E vorba de cunoscuta poveste cu Călin, eroul flăcău din

1877. Textul și aici s'a ciopârțit. Unde în volumul din întâia sa ediție, Călin apare ca erou și se întoarce de pe câmpul de războiu fericit la iubita sa de-acasă, căci — cum scrie poetul în prima sa ediție de versuri — „când sfârșind războiul, Călin s'a întors sergent”, până la a zecea ediție, se pare că eroul murise cumva, sau i se întâmplase vreun nenoroc pe drum, căci iubita lui îl așteptă acum în zadar acasă, cu furca prinsă 'n brâu, căci iubitul nu se mai iviă: „Călin, din bătălie, nici nu s'a mai întors”... încheie d-l Lecca.

Iată prefaceri și omisiuni curioase, sau completări de mântuială de cari mai găsim destule în atelierul d-lui Lecca din a zecea „sută”. Dacă nu ne-ar părea rău de iluziile, ce le pierdem, cetind înainte, am putea să cităm mai multe cazuri.

Lăsând amănunțele și intrând în atmosfera cea mai dragă a acestui autor, ne face să credem că toate figurile aceste, așa de neastâmpărate odinioară, cu moravurile lor, așa de bizare, s'au mai potolit și au mai îmbătrânit, după rânduiala edițiilor. „Ela” și „Clara” se simt mai rău în nouăle costume, iar ghitara dela Valadolid e pe cale a amorți în mâinile speratei cântărețe. Abia „Isola Bella” tot mai pleacă zădarnic pe lacul din Pallanza, pe pat de roze, între tuberoze, pe insula morții, unde moare — de nu știm a cătea oară — în noaptea primului amor. Nici vorbă, „Mesalina” își face iarăș act de prezență, și se găsește în dispoziții și mai rele, încât cu tot interesul pentru dansa, nu o poți considera mai mult, decât pe o biată lipsă de gust și o victimă de simț estetic... a autorului:

Cu safran ș'aprinde ochii, sub perucă aur-mat,
Își ascunde părul negru, și, pe dată ce-a 'noptat
Pleacă să-și prostitueze sinul, pânțele, gura,
La Suðurra!

Când ajunge 'n lupanarul miserabil luminat
la o cupă, bea... ș'o sparge, încruntând căutătura.
În obrazul unui tânăr își împlântă-apoi dantura
După ce-i silabisise un cuvânt nerușinat.

Și, desigur, paralel cu acest tip de Muză a d-lui Lecca, nu ne scapă din vedere un monstru masculin, născut în aceleași noroaie estetice, evocând masca incalificabilă a lui „Caligula”, un exemplar din vechea zoologie poetică, căruia se fixează, după tipicuri străine, de autorul nostru, următoarea cântare, cioplită în marmoră de Paros:

Cu corp păros de capră, — corp care-a stârv miroase,
Cu toate că și-l scaldă 'n lapte parfumat, —
Cu ochii de-epileptic, cu tâmpole, supte, trase
Se plimbă prin palat.

Și pentrucă zădarnic pe Phoebe o curtase,
La statuia lui Joie se duce încruntat:

„Ți-am dat ce-ai vrut: Trofee, bani, pietre prețioase,
Și 'n schimb ce-ți cer? O ciumă! Și nu vrei, Zeu ingrât!”

Amenințând își pune o barbă ș'o perucă
De aur, și Mnester, — ascunși în două glugi
Pornesc la Pyralida, amanta lui... de unde,
Când tocmai despre ziuă îi vine gând de ducă,
Se 'ntoarce, ca o iasmă, în grajd la cai pătrunde
Ș'adoarme, beat, pe-un maldăr de paie, între slugi.

Nu-i așa, că aceste caricaturi de figuri sensuale, așa de triviale, la cari zădarnic se mai închină astăzi Muzele, nu mai poți să le iai în serios, mai mult decât un soi de beție de operetă? Asupra lor tot mai plutește parfumul predilect din poeziile d-lui Lecca, — „iar parfumul de betonii se preface 'n clorofom!“ — Întregul cuprins e pătruns de asemenea vulgarități și de o vizibilă artificialitate, cu accente false, supărătoare.

Se poate, ca la sfârșitul volumului, d-l Lecca, în „I. N. R. I.“, poema sa biblică (pe care de altfel a tipărit-o la 1904), să încerce singur o salvare și o iertare a tuturor păcatelor sale estetice. Poatecă, prin preocupările astea biblice, caută un drum nou spre o regiune mai curată, mai ideală și de mai multă înțelepciune cuvioasă față de frumos și adevăr. Drumul celalalt, cultivat în mare parte în celelalte sute — cari nu-s tot zece sute! —, nu-l va duce la altarul artei nouă. Modernismul, la care ține să străbată și d-sa, nu este drumul ăsta de vulgarități, ci altul, pe care-l va găsi, numai când dintr'o lume, așa de goală în simțire și atât de căutată în forme, va mai avea forța necesară de a se ridică deasupra unor subiecte, așa de fără rost și tratate cu atâta secetă de poezie. În poezie trebuie astăzi mai multă substanțialitate, decât vorbărie. Și asta d-l Lecca trebuie să o știe.

II. Chendi.

Stelian Petrescu: *Odoarele dela Neamțu și Secu* cu 2 planșe în fotogravură și 108 autotipii pe aramă după fotografiile originale. — Atelierele Socec & Co. București, 1911.

Această carte e un prea frumos album, în care sunt reproduse cu deosebită îngrijire toate odoarele vechi și prețioase, ce s'au păstrat la renumitele mănăstiri Neamțu și Secu.

Ilustrațiunile sunt precedate de o condensată prefață, scrisă de d-l Alexandru Lăpădatu, secretarul comisiunii monumentelor istorice și membru corespondent al Academiei Române.

În această prefață se lămurește scopul publicării albumului în următorul mod: „Aceste tezaure admirate de vizitatori și prețuite de cercetători sunt singura comoară rămasă din trecutul de secole ale mănăstirilor Neamțu și Secu. Prin publicarea lor în Albumul de față ele se scot la lumină, ca cele mai frumoase și prețioase odoare bisericești, ce s'au adunat și păstrat la Neamțu și Secu, începând din suta a XIV-a și până în zilele noastre. Iar prin reproducerea lor se va mijloci cunoașterea și studiarea lor și se va vădi, până la ce grad s'a fost răspândit și cultivat în trecutul nostru interesul și sentimentul artistic — chestiuni ce vor putea face obiect de cercetări speciale când se vor publică ca materiale de studiu și alte asemenea obiecte și documente de artă“.

Publicarea acestui Album pornește din inițiativa d-lui profesor P. Garboviceanu, fost administrator al Casei Bisericii și a În. P. Sf. Mitropolit al Moldovei Pimen.

Cronică.

Desvelirea monumentului lui Eminescu în Galați (16/29 Oct.). Vechiul oraș de lângă Dunăre, Galați, a avut zilele trecute o zi de sărbătoare. După Blaj, București și Iași, a venit și el să atragă atenția lumii românești asupra sa și — lucru remarcabil — nu cu ridicarea de docuri nouă și nici cu dureroase vești despre propaganda, care prinde suflete, a călugărițelor dela „Nôtre Dame de Sion“, ci în urma comemorării celui mai mare scriitor, care l-a avut vreodată româncea, a lui Mihail Eminescu.

În parcul municipal, față în față cu cafenelele și cofetăriile grecești și evreiești, se află din 16/29 Oct. începând un bust în marmoră al poetului Eminescu.

Cine a fost de față la desvelirea bustului acestuia, poate spune numai lucruri bune despre decursul festivității. O vreme splendidă a favorizat actul solemn și un public numeros a luat parte, în frunte cu ministrul de culte și instrucțiune publică d-l C. C. Arion. Scriitorii noștri au fost reprezentați bine, în frunte cu d-nii Sadoveanu, Anghel și Gârleanu.

Ziua de Duminecă, 16/29 Oct., a fost rezervată întregă pentru sărbătorirea poetului. La 10 ore serviciu

bisericesc în frunte cu P. S. Sa Episcopul Dunării-de-jos Nifon, apoi desvelirea monumentului și discursurile ocazionale; la 1 oră un banchet oferit de „Liga culturală“; la 4 ore, după prânz, un festival; iar seara la 8 ore, un banchet în onoarea oaspeților și în special în onoarea d-lui ministru, în palatul administrativ.

Neuitat a fost momentul când a căzut pânza de pe statuie, în mijlocul uralelor generale. Soarele cuprindea toate cu lumina sa, numai fruntea boltită a poetului era umbrată de un stindard tricolor românesc.

Monumentul este una din creațiunile cele mai reușite din câte am văzut în genul acesta. Din marmoră albă de Carrara, având o înălțime de 3'10 m. (fără de soclu), reprezintă bustul poetului la vârsta de 28 de ani — o față expresivă, plină de idealism și frumusețe virilă. Sculptorul Fr. Storck, care și-a dat multă osteneală pentru realizarea planului, merită toată lauda. Chiar și prețul, pentru care a lucrat statuia (12,500 fr.), este modest, în raport cu munca prestată.

Socul este din piatră de Câmpulung. Un geniu al luminei, cu facla în mână, o femcie-nud, pășește grabnic, vestind gloria poetului.

Discursurile, cari s'au ținut, n'au fost obositoare. De remarcat sunt: acela al d-lui Corneliu Botez, sufletul comitetului aranjator, al d-lui ministru C. C. Arion, discurs plin de avânt, de căldură și cu orizonturi largi, al d-lui N. Iorga, care a stârnit vifore de aplauze, în urma ideilor sulate și a alegerii nimerite din citatele marcante, caracteristice personalității lui Eminescu, și a poetului D. Anghel, care a ținut un rotunzit, elegant și original discurs.

Ca un moment fericit țin se remarc prezența celor trei directori dela teatrele naționale din București, Iași și Craiova, a d-lor I. Bacalbașa, M. Sadoveanu și E. Gârleanu.

Festivalul dela „teatrul Papadopol“ a reușit — deasemenea — bine. O disertație a d-lui prof. Rădulescu-Motru, despre „Ce este Eminescu pentru cultura română“, declamații din poeziile poetului de artiștii dramatici V. Leonescu și State Dragomir, marșul „La arme“ cu muzica de Caudella, declamarea a trei poezii originale din partea poetului Minulescu, un foarte succes punct: cântecele populare ardeleni și câteva de concert, cu textul din poeziile lui Eminescu, a cântăreții noastre sărbătorite cu drept cuvânt, d-na Lucia Cosma și o reprezentare teatrală: „Laïs“, comedia lui Augier, tradusă de Eminescu, jucată de d-ra Maria Filotti (bine, ca statură, gesturi și intonație), d-na Maria Fărcășanu și artiștii dramatici V. Leonescu, C. Belcot și A. Atanasescu.

La banchetele cele două, discursuri frumoase. La cel al „Ligei“ serbătorirea d-lui prof. N. Iorga, sufletul „Ligei“ de astăzi, a comitetului pentru ridicarea monumentului, în frunte cu d-l magistrat C. Botez și a sculptorului Storck.

La banchetul din palatul administrativ, vorbe calde, pline de sinceritate binefăcătoare, adresate din partea ministrului de culte și instrucție publică scriitorilor români, un răspuns tot atât de cald și de sincer din partea d-lui Anghel, în numele scriitorilor.

Ceeace a fost comentat cu cea mai mare bucurie este participarea ministrului, a d-lui C. C. Arion, la manifestația aceasta culturală de prima ordine.

Comitetul poate fi mulțumit pe deplin cu reușita serbărilor. Pentru „Asociațiunea“ noastră din Sibiu pot să aibă momentele dela Galați însemnătate, servind ca îndemn să persevereze pe cărarea apucată, la strângerea fondurilor pentru ridicarea busturilor lui Eminescu și Gh. Barițiu, aici, la noi.

Comitetul din Galați s'a compus din vreo câțiva admiratori ai lui Eminescu, între cari d-nii Corneliu Botez, Constantin Calmuschi, Grigore Conduratu, Gh. D. Drăgănescu, Ioan Drăgănescu, Anghel Frățilă, Grigore Torțu, Constantin Hamangiu, Gh. G. Orleanu și Grigore L. Trancu. Dintr'un cerc literar intim (de prin 1909), care își ținea „ceaiurile literare“ săptămânale, s'a înjchiebat comitetul, ținând atenția publicului în todeauna vie prin editarea de cărți (ca frumoasa constituție literară din 1909: „Omăgiu lui M. E.“), prin aranjarea de festivaluri comemorative și de conferențe cu cotizații în favorul monumentului care s'a ridicat astăzi.

Acestea ar fi de spus, într'o cronică sumară, despre serbarea dela Galați. Pentru ca raportul să fie complet, amintesc, că subsemnatul a ținut un mic discurs în numele „Societății de fond de teatru român“ și în numele tinerimii ardeleni, a tinerimii, care se știe entuziasmă de opera lui Eminescu. Entuziasmul ei ni-l dovedește în deajuns manifestația modestă, dar sinceră, a studenției universitare din Budapesta și Cluj, în timpul din urmă, și mai cu seamă, acea sumuliță mică și totuși mare a elevilor internatului Zsigaiian din Oradea-mare, dată de elevi benevol pentru bustul lui Eminescu, în loc de a fi folosită la o petrecere trecătoare, pentru care a fost menită de „prefectul“, care părăseă internatul și voiă să facă o mică bucurie foștilor săi elevi.

Absența celor mai mulți ai noștri, din Ardeal, cari s'au anunțat, dar n'au putut veni, din diferite motive, s'a simțit dureros. La alte prilejuri va trebui să ne îngrijim să nu se mai întâmple greșeli de acestea, cari nu se uită ușor. La absența noastră a contribuit și amânarea serbărilor cu o săptămână, precum și teama de colera, care a avut câteva victime în Galați și Brăila, mai cu seamă.

Un moment înălțător a mai fost și trimiterea unei telegrame viitorului rege al României, prințului Carol. În mijlocul aplauzelor generale a cetit d-l Iorga următoarea telegramă, subscrisă de toți cei prezenți la banchetul prim:

„Alteță regală!

Adunați la o serbare de înălțare sufletească, închinată marii memorii a lui Eminescu, poetul și cugetătorul, scriitorii, profesorii, Românii de peste hotare, ne gândim la principele, care a crescut în cetirea iubitoare a literaturii noastre și în împărtășirea cu sufletul său, cuprins în forma divină a artei și-i salutăm tinerețea plină de speranțe pentru un neam întreg“.

La această călduroasă telegramă, izvorită din convingerea tuturor, a răspuns viitorul rege al României astfel: „Sunt Român și în năzuințele voastre voi fi todeauna cu voi“.

Mai bine nu se poate termina un raport despre o serbare națională, decât cu augurul acesta minunat. Chiar și Eminescu se va fi bucurat, acolo, unde se află acum. (H. P. P.)

88

Pictorul Antonino Zeiler. Pictura noastră bisericăscă începe și ea a lua, în vremea din urmă un avânt mai îmbucurător. Sfinții pictați de vechii zugrăvi dela Nicula, cu câte șase degete la mâni și la picioare, încep a se rări tot mai mult din bisericile noastre și abiă se mai adăpostesc pe la casele oamenilor dela sate, al căror gust artistic e satisfăcut cu aceste pocituri, cari ne stârnesc mai mult compătimirea, ca să nu spunem râsul.

Personalitatea marcantă a celui mai mare pictor bisericăsc, pe care l-am avut noi Românii — Octavian Smigelschi — a produs o adevărată regenerare pe acest teren. Bisericuțele noastre încep a se împodobi de aci înainte cu chipuri adevărat artistice, în stilul bizantin al ritului nostru oriental.

Pictorul Antonino Zeiler, italian de origine, a fost unul dintre tovarășii de muncă ai lui Smigelschi, înainte cu ani de zile. Născut la 1874 în Triest și-a făcut studiile la academia de Belearte din Veneția, distingându-se prin activitatea sa artistică în Triest și Viena, unde a petrecut vreme mai îndelungată.

În Ardeal a venit în 1905 și s'a stabilit în Blaj, dedicându-se dintru început picturii bizantine. A lucrat împreună cu pictorul Smigelschi splendidul iconostas al bisericii din Uifalău, ridicată de P. S. S. Dr. Demetriu Radu, episcopul unit de Oradea-mare, precum și acela al bisericii din Ciacova. Noua biserică din Ludoș, care a fost sfințită în vara aceasta, a fost zugrăvită exclusiv de d-sa. Chipurile ce le dăm în acest număr reprezintă icoanele principale din iconostasul acestei biserici. În afară de activitatea de zugrav bisericesc, d-l Zeiler

Pictorul Antonino Zeiler.

stând alături de ruinile crucii din Dealul Viilor, pe care mâni sacrilege ai asvârlit-o în aer. Tabloul acesta s'a multiplicat și-l afli în foarte multe case de ale cărturarilor noștri.

Cu prilejul serbărilor culturale din Blaj, tot d-sa a pictat cortina, culisele și iconostasul dela sfârșitul „Mănăstirii de Argeș“.

Acum lucrează la un mare tablou istoric, ce înfățișează ziua măreață a adunării de pe Câmpul Libertății din 1848. Dela d-l Zeiler, care ca frate de sânge al nostru s'a aclimatizat în mediul nostru românesc, așteptăm încă multe probe de talent și de îndemănare. (=)

88

Piese ungurești pe scenele teatrelor din România. În artă ca și 'n știință șovinismul e numai dovada unei judecăți mărginite. Artistul mare, savantul genial aparțin omenirii întregi și poporul care și-ar zăvori ușile dinaintea geniului, ori de unde ar veni acesta, și-ar păgubi numai cultura proprie. Orice popor trebuie chiar să-și însușească tot ce e de valoare universală în creațiunea artistică sau în pro-

gresul științific al altor popoare, dacă vrea să ție pas cu ele în dezvoltarea culturală. În rivalitatea universală dintre neamuri, vedem adeseori cum o națiune încă tânără se formează și-și dezvoltă cultura tocmai în școala celui mai aprig rival. Germanii au învățat foarte mult dela Francezi, până când s'au întărit și s'au putut emancipa de sub influența culturii franceze. Maghiarii — ca să cităm și un exemplu din rândul națiunilor mai mici — și-au făcut educația în școală germană, deși astăzi se arată atâta de dușmănoși culturii nemțești, asemenea școlarului ingrat, care, scăpat de sub disciplina severă a învățătorului său, nu mai vrea să recunoască că ei are să-i mulțumească că s'a făcut om.

Noi Românii suntem prea puțin șoviniști. Blajini din fire, recunoaștem orișicui meritele și însușirile lui. Printre intelectualii noștri din Ardeal, cari și-au făcut educația la școli ungurești, întâlnesti destui cari au o admirație sinceră pentru cutare scriitor mare al Maghiarilor, fără ca aceasta să aducă vreo scădere culturii și cu atât mai puțin sentimentelor lor românești.

Cu toate acestea ne face o impresie ciudată când cetim în ziare că la teatrele din România se joacă pe rând piese ungurești la modă, după „Diavolul“ lui Molnár, acum „Taifun“ de Lengyel. Este oare repertoriul universal al teatrelor din lumea mare atâta de sărac, încât primele scene românești să fi fost avizate tocmai la aceste două piese? Adevărat că ele au fost traduse și 'n nemțește bunăoară, dar nu, fiindcă s'ar fi descoperit în ele opere de valoare neprețioasă, ci fiindcă teatrul german universal își are rosturile sale specifice. Critica germană mai serioasă a trecut foarte laconic la ordinea zilei peste acești autori unguri pe cari îi puneă în categoria „exoticilor cu tehnica învățată dela teatrul francez.“

Iar teatrul românesc, care n'are în repertoriul său încă aproape nimic de Shakespeare, de Ibsen și de alți scriitori universali, care s'a format sub influența covârșitoare a culturii franceze, să cheme publicul ca să admire tehnica franțuzească a unor autori cari nu sunt ei înșiși francezi? Închipuiți-vă un profesor ardelean, care a văzut la Budapesta, afară de teatrul maghiar clasic și modern, înscenat cu o îngrijire vrednică de admirat, și ireproșabile reprezentării de piese de Shakespeare (chiar serii întregi de mai multe piese), de Ibsen, de Molière; acum el și-a făcut rost de o mică călătorie la București, numai câteva zile, mai mult nu-i îngăduesc modestele lui economii. Una din dorințele lui cele mai fierbinți eră să vadă și teatrul românesc. Se apropie de un afiș să vadă ce se reprezintă deseară: „Taifun“, și mâne „Taifun“ și a treia zi el trebuie să plece spre casă. Ce decepție! Și-și va aduce aminte bietul profesor din Ardeal că, pe când studiă încă la Budapesta, s'a ținut acolo un congres universal de medicină, la care medicii din România n'au participat. Și stima lui pentru acești medici atât ca savanți cât și ca oameni va deveni și mai mare.

88

Cronică școlară: Iarăș analfabetismul. Într-o cronică din numărul trecut al „Luceafărului” am vorbit despre falimentul cursurilor noastre pentru analfabeți. Cine ar mai trage la indoială afirmațiile ce făceam în acea notiță, ar trebui să răsfoiască raportul general al Asociației din vara trecută despre activitatea despărțămintelor. Printre întrebările cari erau adresate acestora din partea d-lui secretar O. Tăslăuanu erau și unele privitoare la cursurile pentru analfabeți. Dintre 61 de despărțăminte numai 10 au putut raportă despre astfel de cursuri ținute pe teritoriul lor. Luând numărul despărțămintelor, disproporția nu pare atât de mare. Ea devine însă înspăimântătoare, dacă privim numărul comunelor în cari s'au ținut cursuri pentru analfabeți, căci în 4 din cele 10 despărțăminte s'au ținut cursuri numai în câte 1 comună, în alte 3 în câte 2, în 2 câte 3 și în unul în 5 comune. În număr total deci 20 de sate românești din 2981 au avut în iarna trecută cursuri pentru analfabeți cari au dat rezultate sigure. La aceste cursuri, vreo 300 de analfabeți au învățat a ceti și a scrie, un număr dispa-rent în comparație cu mulțimea cea mare a sătenilor noștri neștiutori de carte.

În astfel de împrejurări, bravii preoți și învățători cari s'au străduit să răspândească știința de carte printre țărani în mijlocul cărora trăesc, și-au câștigat dreptul la un titlu de recunoștință deosebită. Numele lor merită să fie deci pomenite cât de des ca ale unor oameni vrednici de a servi altora drept pildă. Îi înșirăm aici, alăturându-le și numărul analfabeților pe câți i-au învățat a ceti și a scrie:

Preotul Ambrosiu Plăian (Hășdate, desp. Gherla) 40; Alexandru Macarie (Vidrasău, despărț. Diciosân-mărtin) 34; inv. Procopiu Simion (Feni, desp. Ciacova) 26; preot. Ioan Murășan (Lona, desp. Gherla) 25; preot. Traian Petrișor (Gușterița, desp. Sibiiu) 17; inv. Ioan Gruescu (Ciacova, desp. Ciacova) 11; inv. Ioan Copârdean (Jacul-sup.), Filip Pârveu (Măricașul-ung.), Ioachim Pop (Feneșul-săs.) câteși trei în desp. Cluj, împreună 31; inv. Grigorie Roman (Leschia, despărț. Lăpușul-ung.) 8; Ales. Sichișorean (Valchid, despărț. Ibașfalău) 7; inv. Ștefan Bărbos (Costeni, desp. Lăpușul-ung.) 4; inv. Ieronim Puia și Mateiu Scorobeți (Mercurea) 10; Alex. Circa (Ogra), Grigorie Nistor și Gheorghe Sabău (Boziaș), desp. Diciosân-mărtin (numărul necunoscut); învățătorii (numele nu ni-se spune) din Lechința-de-Murăș, Murăș-Ludoș, Căpușul-de-Câmpie, Iclânzul și Murăș-Dateș (76 analfabeți); inv. Titu Popovici (Tohanul-vechii, desp. Zărnești), rezultatul necunoscut.

Încercări s'au mai făcut și în alte câteva comune, dar cu rezultat puțin sau nesigur, sau fără rezultat. Unele despărțăminte amintesc și cauzele neizbutirii, destul de interesante, fiindcă vedem că sunt învinovățiți când preoții și învățătorii, când țărani înșiși: „n'au fost ascultători”; „preoții și învățătorii, deși au fost rugați în scris, n'au ținut nici un curs”, încât două premii disponibile nu s'au putut împărți; „țărani n'au putut fi adunați”; „cursuri de analfabeți nu s'au ținut deși cursurile din 1908/9 au dovedit că țărani le ur-

mează cu interes și cu rezultat mulțămitor. Frunțașii satelor n'au fost dispuși, cu toate aceste, să le con-tinue”; „nu s'au prezentat oamenii”, într'un loc „fiind amenințați de primărie”.

Cele mai multe despărțăminte însă dau numai la-conicul și stereotipul răspuns: „Cursuri de analfabeți nu s'au ținut”.

Nu voim să cercetăm acum cari sunt adevărații vi-novați: frunțașii satelor sau țărani. Constatăm numai că în unele locuri cursurile au dat rezultate pozitive. Aceasta pare a dovedi că, unde este râvnă și price-pere, se poate izbuti.

Nu mai incăpe însă nici o indoială că aceste cursuri sunt de-o importanță extremă pentru noi. Începutul oricărui progres al nostru se poate aștepta numai dela ridicarea nivelului cultural al poporului. Câtă vreme vom avea mulțimea cea mare de analfabeți, nu putem avea altă însemnătate decât a masei brute, exploa-tată de toți adușii de vânt. Țărani noștri neștiutori de carte, neștiutori de data nașterii lor chiar, sunt în fața străinilor, în fața lumii culte întregi, pentru noi cărturarii și în prima linie pentru bisericile noastre o neconținută și strașnică acuză, de care trebuie să ne rușinăm adânc. Răspândirea științei de carte la noi este deci una dintre cele mai fundamentale probleme de vieață ale poporului nostru. Asociația va îndeplini cea mai măreață operă a ei, dacă, solicitând din nou sprijinul bisericilor noastre, va ști să facă din despăr-țămintele ei adevărate școli ale poporului nostru neștiutor de carte.

Dintr'un carnet de drum. — Note dintr'o călă-torie prin Munții-Apuseni. — Prin Abrud-sat, aproape de tot românesc, ajungem în cetatea Abrudului. Dacă satele ardelenesti și n deosebi cele românești oferă nu arareori priveliști de un mare farmec pitoresc, orașele Ardealului — cu excepția unora — sunt lipsite aproape cu desăvârșire de frumusețe. Se simte că aceste orașe, așa cum sunt ele astăzi, n'au răsărit din concentrarea firească a celor mai de seamă ele-mente culturale dintr'un ținut întreg; de-aceea ele nici nu se pot mândri cu un caracter, care să fie, sub toate raporturile, o expresie mai înaltă a unei culturi specifice și originale. Ele sunt o îngrămădire mai mult sau mai puțin artificială de oficii, de prăvălii, de școli, de cazărmi, de biserici și de hoteluri (foarte primitive).

Dar, dintre toate orașele ardelenesti pe care le-am văzut, Abrudul mi s'a părut cel mai sărac sub rap-portul estetic. Să ierte vrednicii Români din Abrud pe un călător care-și notează aici impresiile de drum cu toată sinceritatea și fără gândul de-a jigni pa-triotismul lor. Ei sunt, de sigur, cei mai puțin vino-vați de această lipsă de frumusețe a orașului lor.

Piața, altfel destul de largă, cu uritele ei clădiri de biserică, dă călătorului care intră într'ansa senzații neplăcute, aproape chinuitoare. Un turn cu o ciudată cupolă roșie e ce am văzut mai fără de gust ca ar-hitectură. O biserică nu cu mult mai frumoasă stă în mijlocul pieții. Un mare hotel „Detunata” își afi-

șează firma la un colț, o clădire fără de nici o frumusețe. Moda, croiala, atitudinile caracteristice ale capitalei țării le întâlnești însă și printre oaspeții acestui hotel. O bucurie te cuprinde când cetesti, în sfârșit pe o mare firmă numele băncii „Auraria“, în fruntea pieții. Alunecând peste clădirile orașelului, privirile se opresc pe un șir de dealuri pustii care-l inconjoară.

Prin urite strade strănte ajungi în Abrud-sat. Satul, așa nepretențios cum este, are mai mult farmec decât trufașa cetate care ar vrea să fie ceea ce nu poate.

În partea cealaltă a pieței sosești în curând la marginea orașelului, ce are aici totuș o înfățișare mai simpatică, cu râul care curge alături de drumul prăfos, cu dealurile ce se ridică dincolo.

Biserica noastră cu exteriorul ei simplu, bătrânesc, e frumos zugrăvită pe dinăuntru. Sub paza ei, pe o coastă de deal, e cimiterul cu multe cruci umile de lemn și câteva morminte îngrădite cu zăbrele și împodobite cu monumente de piatră. Câtă vieață de om îngropată în acest colț de pământ! Oare dorm și aici, sub lespezile grele, subiecte de drame pasionante sau de duioase și mișcătoare romane? Ce întrebare! Pe două dintre crucile de piatră sunt săpate cuvintele din urmă ale celor ce dorm, la umbra lor, somnul cel de veci. Îmi pare rău că nu mi le-am notat. Sunt două femei care odihnesc acolo: una întrebă de ce trebuie să moară când e așa de dulce vieața, cealaltă se tânguie că traiul pământesc e numai chin.

O podoabă a orașului întreg e școala românească de fetițe, clădită de reuniunea femeilor. Frumoasă, albă, curată și bine întocmită, ea face cea mai senină impresie în cetatea asta sinistră și mohorită. Mohorită oare de amintirea cruntă a groaznicului vifor care a trecut odinioară peste stradele ei?

Icoana unei grădini îmi răsare vie în memorie: în dosul unei case bogate, o grădină împodobită cu bucăți din stâlpii de piatră ai Detunatei, din stâncă „Dealului melcilor“, din piatra văroasă a cataractului dela Vidra, o mică colecție din curiozitățile Munților-Apuseni, apoi cu filigoriile și aleile umbroase; casă și grădină erau pustii, dar cine ar învia vieața lor dispărută, ar vedea poate desfășurându-se înaintea ochilor săi un interesant roman din vieața micilor noastre centre culturale.

Seara, la birtul simplu, ascult povestirea plină de farmec a unui adevărat fiu al Munților cu tipul lanului despre frumusețile tainice ale acestui minunat colț de țară pe care îl cunoaște atât de bine și îl iubeste atât de mult. Această iubire, această intimitate sufletească cu natura pe care o descrie, lăsându-i farmecul mistic cu care-o însuflețește fantazia poporului, este ceea ce povestirii lui nota artistică. Are o strălucire umedă în ochii visători când povestește. Povestirea celorlalți sună, pe lângă a lui, ca cetirea unui act sec de cancelarie. Mă despart de el cu multă părere de rău că nu pot să-l ascult mai mult.

Ne luăm rămas bun dela buna și primitoarea noastră gazdă și dela mica gospodină, o fetiță de

vreo nouă ani, care, în lipsa mamei a știut să îngrijească așa de bine de casa cea grea cu oaspeți. Cât e de drăgălașă cu ochii ei mari negri, cari privesc atât de cuminte și de serios cum se și cuvine când porți așa mare răspundere. Unde mai are ea acum vreme de jocuri copilărești? Păpușa — spuneă foarte serios — a îngropat-o în grădină, căci murise, sârmana, — de bătrânețe. (B.)

.....

Bibliografie.

Primăria comunei București. *Anuarul statistic al orașului București* pe anul 1908 și 1909. București, 1911.

I. I. Ciuncanu, *Doine și alte cântece*. Biblioteca folclorică Nr. 10. Craiova, 1911.

Octavian Goga, *Însemnările unui trecător*. Crâmpoie din sbuciumările dela noi. Editura Institutului tipografic Nichin și cons. Arad, 1911.

Octavian Goga, *Ce e „Tribuna“ zilelor noastre?* Arad, 1911. Prețul: 50 bani.

Dr. Horia Petra-Petrescu, *Publicul nostru și teatrul*. Arad, 1911.

N. Bănescu, *Corespondența Familiei Hurmuzaki cu Gheorghe Barițiu*. Vălenii de munte, 1911. Tip. Neamul Românesc. Prețul: 1 leu.

Delapecica, *Din literatura populară*, vol. II. Poezii din popor. Lugoj. Tip. Husveth și Hoffer. Prețul: 60 fileri.

Cincinat Pavelescu, *Poezii*. Edit. C. Pariano. București, 1911. Prețul: 5 lei.

Aleco I. Constantinov, *Bai Ganciu*, trad. de St. G. Sergent. Bibl. „Lumina“. București. Prețul: 60 bani.

D. Vasiliu-Bacău, *Bibliot. națională Nr. 36-38: Energia națională, Somnul și visurile, Istoria Bucureștilor*. București. Prețul: 30 bani.

C. Oproiu, *Greșelile părinților în educația copiilor*. Câmpina, 1911.

Gh. Voinea, *Poezii*. București, 1911. Prețul: 1.50 lei.

Ion Dragoslav, *Povestea trăznitului*. Bibl. „Lumina“. București, 1911. Prețul: 30 bani.

Goethe, *Hermann și Dorotea*, trad. în hexametri de Maria Baiulescu. Edit. libr. Ciurcu. Brașov. Prețul: 85 bani franco.

T. Popovici, *Carte de cântece*. Editura Libr. Archidieceșane. Sibiu, 1911. Partea I 60 fil., Partea a II-a 1 cor.

Dr. Ioan Rațiu și Alexandru Ciura, *Poetică și legendar poetic* pentru școlile medii și institutele pedagogice. Blaj, 1911. Prețul: 3 cor.

I. C. Panțu, *Contabilitatea la societăți colective, comandite și la soc. pe acțiuni*. Brașov. Prețul: cor. 1.20.

Iuliu T. Mera, *Din țări străine*. Arad, 1911. Prețul: 2 cor.

K. Kautsky, *Bazele socialdemocrației*. Edit. Cercului de editură socialistă. București, 1911. Prețul: Lei 2.50.